

OLIV TA'LIM MUASSASALARIDA SMETALAR IJROSI HISOBINI YURITISH

Shaymatova Nargiza Ashurovna

Termiz davlat universiteti, "Buxgalteriya hisobi va audit" kafedrası o'qituvchisi
shnargiza@tersu.uz

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola oliy ta'lim muassasalarida (OTM) smetalarning bajarilishini hisobga olishning muhim rolini o'rganadi. U OTMlarda to'g'ri moliyaviy boshqaruv muhimligini ta'kidlab, byudjetlashtirish va resurslarni taqsimlashning ahamiyatini ta'kidlash bilan boshlanadi. Keng qamrovli adabiyotlarni tahlil qilish orqali maqola OTMlarda byudjetlashtirish amaliyoti, daromadlarni smetalash va xarajatlarni prognozlash bo'yicha mavjud tadqiqotlar o'rganildi. Adabiyotlarni ko'rib chiqishda muassasalar duch keladigan asosiy muammolar, masalan, daromadlarni prognozlashdagi noaniqliklar va xarajatlar naqshlarini bashorat qilishdagi qiyinchiliklar aniqlandi.

Kalit so'zlar. Oliy ta'lim, buxgalteriya hisobi, smeta, moliyaviy menejment, byudjetlashtirish, metodologiya, adabiyotlar tahlili, natijalar.

KEEPING ACCOUNTS OF ESTIMATES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

ABSTRACT

This article investigates the critical role of accounting for the execution of estimates in higher education institutions (HEIs). It begins by highlighting the importance of accurate financial management in HEIs, emphasizing the significance of budgeting and resource allocation. Through a comprehensive literature analysis, the article explores existing research on budgeting practices, revenue estimation, and expenditure forecasting in HEIs. The literature review identifies key challenges faced by institutions, such as uncertainties in revenue projections and difficulties in predicting expenditure patterns.

Keywords. Higher education, accounting, estimates, financial management, budgeting, methodology, literature analysis, results.

ВЕДЕНИЕ УЧЕТА СМЕТ В ВУЗАХ АННОТАЦИЯ

В данной статье исследуется важная роль учета результатов деятельности в высших учебных заведениях (ВУЗах). Он начинается с подчеркивания важности рационального финансового управления в вузах, а также важности составления бюджета и распределения ресурсов. Посредством всестороннего обзора литературы в статье были изучены существующие исследования в области практики составления бюджета, оценки доходов и прогнозирования затрат в вузах. Обзор литературы выявил ключевые проблемы, с которыми сталкиваются учреждения, такие как неопределенность в прогнозировании доходов и трудности в прогнозировании структуры расходов.

Ключевые слова. Высшее образование, бухгалтерский учет, оценка, финансовый менеджмент, бюджетирование, методология, обзор литературы, результаты.

KIRISH

Oliy ta'lim muassasalarining (OTM) samarali faoliyat ko'rsatishi uchun to'g'ri moliyaviy boshqaruv zarur. Moliyaviy menejmentning muhim jihatlaridan biri byudjet tuzish va resurslarni taqsimlashda hal qiluvchi rol o'ynaydigan smetalarni bajarishni o'z ichiga oladi. Ushbu maqola OTMlarda hisob-kitoblarning bajarilishini hisobga olishning ahamiyatini o'rganadi.

Maqolada qo'llaniladigan metodologiya tasvirlangan bo'lib, u adabiyotlarni tahlil qilish va turli OTMlarning moliya xodimlari va ma'murlari bilan sifatli suhbatlarni o'z ichiga oladi. Suhbatlar OTMda byudjetlashtirish jarayonlari haqida qimmatli tushunchalar beradi, daromadlar va xarajatlarni hisoblash bilan bog'liq murakkabliklarga oydinlik kiritadi.

Natijalar bo'limi adabiyotlar tahlili va intervyu natijalarini umumlashtiradi, daromadlar va xarajatlarni baholash muammolari, shuningdek, OTMlar o'rtasida byudjetlashtirish jarayonlari va institutsional maqsadlar o'rtasidagi moslashuvdagi o'zgarishlar kabi asosiy mavzularni yoritadi. Maqolaning yakunida OTMlar hisob-kitoblarning to'g'riligini oshirish uchun ham miqdoriy modellar, ham sifat ko'rsatkichlaridan foydalangan holda byudjetlashtirish amaliyotlarini doimiy ravishda takomillashtirish zarurligini ta'kidlaydi. Bundan tashqari, u oliy ta'limning dinamik

landshaftida byudjetlashtirish va prognozlashda innovatsion yondashuvlarni o'rganish kabi kelajakdagi tadqiqotlar uchun yo'llarni taklif qiladi.

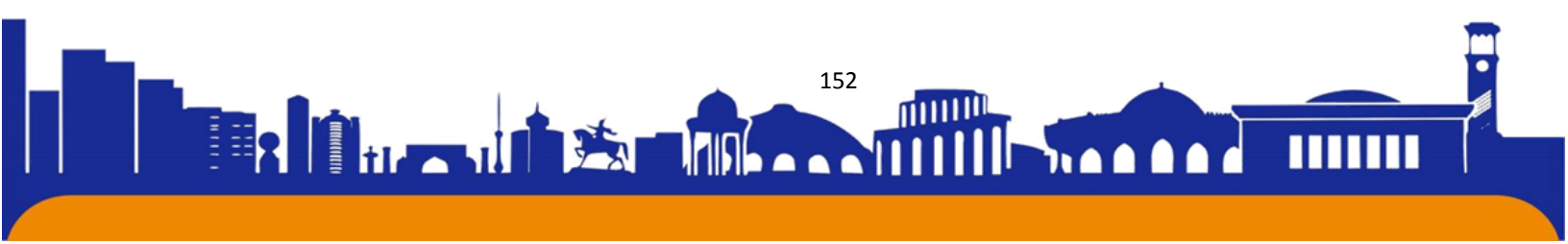
Umuman olganda, ushbu maqola oliy o'quv yurtlarida moliyaviy menejmentning murakkabliklari haqida qimmatli tushunchalar beradi va sektorda byudjetlashtirish amaliyotini takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar beradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Oliy o'quv yurtlarida moliyaviy menejment bo'yicha adabiyotlar byudjetlashtirish jarayonlarining, xususan, kelajakdagi xarajatlar va daromadlarni hisoblashda murakkabligini ta'kidlaydi. McMillan and Wergin (2018) kabi mualliflar byudjetlashtirish amaliyotini institutsional maqsadlar va strategik rejalar bilan moslashtirish muhimligini ta'kidlaydilar. Bundan tashqari, Kim va Briker (2019) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar OTMLar daromadlari, o'qish to'lovlari va davlat tomonidan moliyalashtirilishini aniq prognoz qilishda duch keladigan qiyinchiliklarni ta'kidlaydi.

Ushbu tadqiqot uchun aralash usullardan foydalanilgan. Dastlab, OTMLarda buxgalteriya hisobi amaliyotiga oid adabiyotlarni har tomonlama ko'rib chiqish o'tkazildi. Ushbu sharh asosiy mavzular va mavjud tadqiqotlardagi kamchiliklarni aniqlashga yordam berdi. Shundan so'ng, turli oliy o'quv yurtlarining moliya xodimlari va ma'murlari bilan ularning byudjetlashtirish jarayonlari, xususan, hisob-kitoblarning bajarilishi haqida tushunchalar to'plash uchun sifatli suhbatlar o'tkazildi.

Asosiy topilmalar	Adabiyotlar tahlili	Metodologiya
Baholashdagi qiyinchiliklar	McMillan and Wergin (2018) byudjetlashtirish amaliyotini institutsional maqsadlar va strategik rejalar bilan moslashtirish muhimligini ta'kidlaydi.	Moliyaviy xodimlar va ma'murlar bilan sifatli suhbatlar o'qishga qabul qilish ko'rsatkichlarining o'zgarishi va davlat tomonidan moliyalashtirishdagi o'zgarishlar tufayli daromadlarni baholashda noaniqliklarni aniqladi.

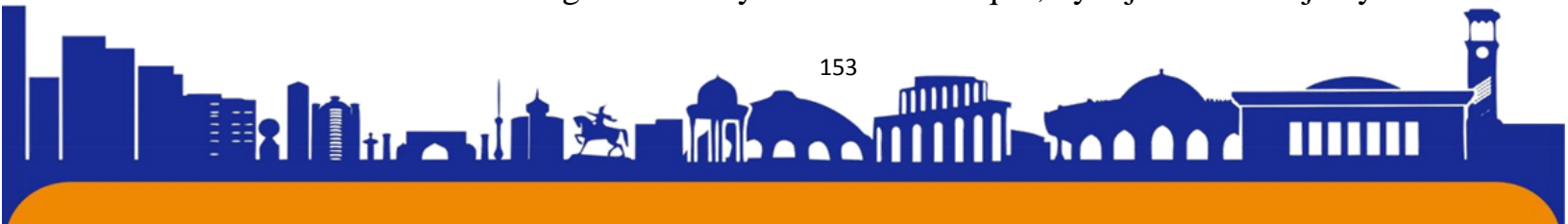
Daromadlar va xarajatlar	Kim va Briker (2019) daromadlar, o'quv to'lovlari va davlat mablag'larini to'g'ri prognoz qilishdagi qiyinchiliklarni ta'kidlaydi.	Ko'pgina institutlar murakkab moliyaviy modellashtirish usullarini qo'llaydilar, biroq xarajatlar sxemalarini, xususan, professor-o'qituvchilarning ish haqi, tadqiqot grantlari va ob'ektni ta'mirlashni bashorat qilishda qiyinchiliklar saqlanib qolmoqda.
Byudjetlashtirish o'rtasidagi muvofiqlashtirish	Oliy ta'lim muassasalari o'rtasida byudjetlashtirish jarayonlari va institutsional maqsadlar o'rtasidagi moslashuvda tafovutlar mavjud.	Kelgusi tadqiqotlar oliy ta'lim muassasalarida byudjetlashtirish va prognozlashning innovatsion yondashuvlarini o'rganishga qaratilishi kerak.

NATIJALAR

Adabiyotlarni tahlil qilish va suhbatlar bir nechta muhim xulosalarni aniqladi. Birinchidan, OTMlar ko'pincha o'qishga qabul qilish ko'rsatkichlarining o'zgaruvchanligi va davlat tomonidan moliyalashtirishdagi o'zgarishlar tufayli daromadlarni baholashda noaniqliklarga duch kelishadi. Ikkinchidan, ko'pgina institutlar murakkab moliyaviy modellashtirish usullarini qo'llasa-da, xarajatlar sxemalarini, xususan, professor-o'qituvchilarning ish haqi, tadqiqot grantlari va ob'ektni ta'mirlash kabi sohalarda aniq prognoz qilishda qiyinchiliklar mavjud. Nihoyat, byudjetlashtirish jarayonlari va institutsional maqsadlar o'rtasidagi muvofiqlik OTMlar o'rtasida sezilarli darajada farq qildi, ba'zi institutlar resurslarni taqsimlashda yanada strategik yondashuvni namoyish etadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytish mumkinki, smetalarning bajarilishini hisobga olish OTMda moliyaviy menejmentning muhim jihati hisoblanadi. Natijalar muassasalar hisob-kitoblarning to'g'riligini oshirish uchun miqdoriy modellar va sifat ko'rsatkichlaridan foydalangan holda o'zlarining byudjetlashtirish amaliyotlarini doimiy ravishda takomillashtirish zarurligini ta'kidlaydi. Bundan tashqari, byudjetlashtirish jarayonlari

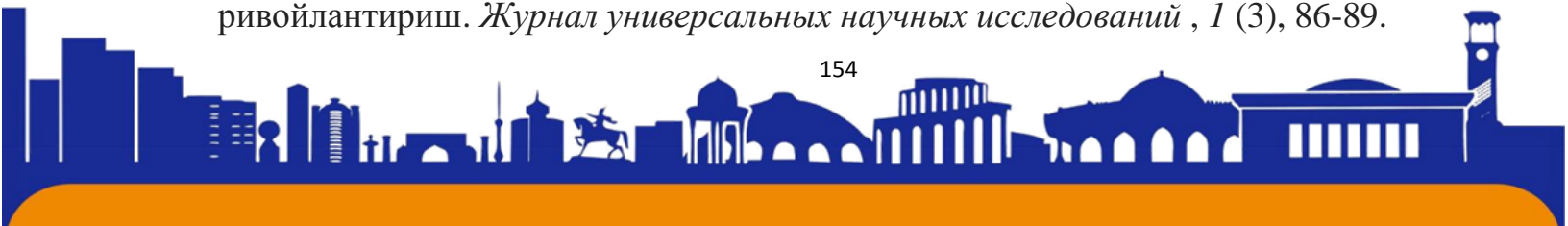

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF 2024 = 5.073/Volume-2, Issue-4

va institutsional maqsadlar o'rtasida yanada uyg'unlikni ta'minlash resurslarni taqsimlashda shaffoflik va javobgarlikni oshirishi mumkin. Ushbu sohadagi kelgusi tadqiqotlar oliy ta'limning dinamik landshaftida byudjetlashtirish va prognozlashning innovatsion yondashuvlarini o'rganishga qaratilishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. McMillan, J. H., & Wergin, J. F. (2018). Budgeting in Higher Education. Routledge.
2. Kim, S., & Bricker, R. (2019). Tuition Revenue Estimation in Higher Education: Challenges and Best Practices. *Journal of Accounting Education*, 48, 73-86.
3. Hossain, M., & Alam, S. (2020). Budgeting Practices in Higher Education Institutions: A Literature Review. *Journal of Education and Practice*, 11(21), 25-33.
4. Molas-Gallart, J., & Castro-Martínez, E. (2019). The challenges of budgeting in universities: an international perspective. *Public Money & Management*, 39(6), 415-422.
5. Boni-Saenz, A. A., & Castro-Martínez, E. (2018). Strategic budgeting: Challenges for European universities. *Financial Accountability & Management*, 34(3), 280-300.
6. Бабаниязович, А.А. (2024). ЗНАЧЕНИЕ И СУЩНОСТЬ МАРКЕТИНГА В МАЛОМ БИЗНЕСЕ И ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВЕ. *Господарка и инновации*, (45), 246-250.
7. Бабаниязович А.А., Алибековна А.З., Алибековна А.Ф. (2024). RAQAMLI IQTISODIYOTNING ISTIQBOLLARI VA REKLAMADAGI ANAMIYATI. *ИДЖОДКОР О'КИТУВЧИ*, 4 (37), 154-157.
8. Бабаниязович А.А., Бахрамовна УЛТ и Чори о'г TRJ (2024). ЗНАЧИМОСТЬ СОВРЕМЕННОГО МЕНЕДЖМЕНТА В БАНКЕ. *Журнал универсальных научных исследований*, 2 (2), 196–199.
9. Бабаниязович А.А., Алибековна А.З., Алибековна А.Ф. (2024). РОЛЬ ЭКОНОМИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ В ФИНАНСОВЫХ И БАНКОВСКИХ РЕФОРМАХ. *Международный междисциплинарный журнал исследований и разработок*, 11 (01).
10. Бабаниязович, А.А. (2023). МИЛЛИЙ ИКТИСОДИЕТНИНГ МАНАВИЙ АСОСЛАРИ. *ЖУРНАЛ ИННОВАЦИЙ В НАУЧНЫХ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЯХ*, 6 (3), 467-470.
11. Бабаниязович, А.А. (2023). Мамлакатимизда саноат салохиятини ривойлантириш. *Журнал универсальных научных исследований*, 1 (3), 86-89.

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF 2024 = 5.073/Volume-2, Issue-4

12. Babaniyazovich, A. A. (2023). MILLIY IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA TARKIBIY O'ZGARISHLARNING AHAMIYATI VA O'RNI. *PEDAGOG*, 6(3), 178-182.

13. Бабаниязович, А.А. (2023). СОХАЛАР БО ҲИЧА МАРКЕТИНГ. *УЗБЕКИСТОНДА ФАНЛАРАРО ИННОВАЦИЯЛАР ВА ИЛМИЙ ТАДЖИКОТЛАР ЖУРНАЛИ*, 2 (17), 636-639.

14. Бабаниязович, А.А. (2023). Makroiqtisodiy ko'rsatkichlar или 'zgarishiga jiddiy ta'sir etuchi global omillar va ularni o'rganish yo'llari. *Журнал универсальных научных исследований*, 1 (3), 172–174.

15. Axmedov, A. (2023). KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK FAOLIYATINING RIVOJLANISHIDA MARKETING SOHASINING AHAMIYATI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI. *Инновационные исследования в современном мире: теория и практика*, 2(8), 56-58.

16. Babaniyazovich, A. A. (2023). HR MANAGEMENT DIFFERENCIES AROUND DIFFERENT COUNTRIES. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 10(09), 433-438.

17. AKHMEDOV, A. (2020). ON SPECTRA OF MULTIPLE BAND GENERALIZED DIFFERENCE OPERATOR-MATRICES WITH RETURNED SEQUENCES. *CONTROL AND OPTIMIZATION WITH INDUSTRIAL APPLICATIONS*, 62.

18. Babaniyazovich, A. A. (2023). THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON HUMAN LIFE IN THE FUTURE. *International Multidisciplinary Journal for Research & Development*, 10(10).

19. Babaniyazovich, A. A., & Abdullayevich, J. S. (2023). INCREASING FINANCIAL LITERACY IN RURAL AREAS. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(4), 1-3.

20. Babaniyazovich, A. A. (2022). Ways to increase the importance and efficiency of crop rotation in agriculture.

21. Babaniyazovich, A. A., Bakhtiyarovich, A. S., & Abbos G'affor o'g, J. (2023). FACTORS LEADING TO DRINKING WATER SHORTAGE AND DROUGHT IN UZBEKISTAN. *PEDAGOGS*, 46(2), 118-123.

22. Бабаниязович, А.А. (2022). Пути повышения значения и эффективности севооборота в сельском хозяйстве.

23. Бабаниязович, А.А. (2023). Makroiqtisodiy ko'rsatkichlar или o'zgarishiga jiddiy ta'sir etuchi global omillar va ularni o'rganish yo'llari. *Журнал универсальных научных исследований*, 1 (3), 172–174.

